

På egna ben

Världen idag är hyperindividualistisk, och Sverige är ett av de allra mest individualiserade länderna i världen, menar Ulf Bjereld, professor på Göteborgs Universitet. I takt med att den positiva tron på människan som individ ökat, har behovet av ett kollektiv och en gemenskap minskat. Frågan är då om denna utveckling är på gott eller ont? Vilka konsekvenser kommer det få, eller har fått? Och kan man kombinera ett individualistiskt samhälle med solidaritet och omsorg, eller behöver du välja?

Intresset för att vara självständigt och stå på egna ben tog fart på riktigt under renässansen. Under medeltiden såg man på människan som en syndfull varelse som endast skulle tillbe gud, men under renässansen tänkte man annorlunda. De första s.k. universalgenierna; Leonardo Da Vinci och Michelangelo trädde fram. De bemästrade nästan alla de teoretiska ämnena, matematik, konst, vetenskap och litteratur till exempel. Med renässansen började individen sättas i centrum, istället för kollektivet. Denna individualistiska livsstil har vi sedan hållit kvar vid, och på vissa punkter utvecklats. Lika så som under renässansen strävar vi efter universalgeniet, och detta blir ofta tydligt. I skolan är det obligatoriskt att lära sig om allt mellan kemi och idrott, oavsett dina framtidsplaner. Att vara allmänbildad och "all round" blir allt mer attraktivt. Samhället kräver allt mer av dig som medborgare, och med en arbetslöshet på dryga 7 % kan det bara svårt att klara sig själv.

Men denna individualisering har inte alltid hållit samma rasande fart som den gör idag, utan har i samband med tvåtusentalets enorma tekniska utveckling och globalisering ökat extra snabbt. Den kommunikationstekniska revolutionen har gjort det enklare att bryta sig ur eller lämna sitt ursprungliga territorium. Du föds inte längre in i en grupp, utan du väljer den själv. På grund av att vi blir mer självständiga som individer, behöver vi inte andra människor på samma sätt som förut. Tre tydliga exempel på att Sverige blir allt mer individualistiskt är kyrkan, skilsmässor och de politiska partierna.

Antalet partimedlemmar har minskat drastiskt under de senaste åren, och inget tyder på en vändning. Till exempel så har socialdemokraterna minskade från 836 000 medlemmar år 1962, till knappa 100 000 medlemmar idag. Moderaterna har minskat från 199 000 medlemmar till 41 000 under samma tidsperiod, trots att partiet fått alltmer makt och röster. Men inte bara antalet medlemmar har minskat. År 1960 betraktade sig dryga 50 % av befolkningen att de var "starkt övertygade" av ett parti, idag kan bara 17 % säga det samma. Viktigt att komma ihåg är att detta inte på något sätt betyder att det politiska intresset minskat, utan endast att behovet att tillhöra en grupp minskat.

När det gäller skilsmässor är det oerhört tydligt att samhället har blivit mer individualistiskt och fritt. År 1900 genomgick 405 personer skilsmässor, år 2007 genomgick 20699 personer skilsmässor.

Idag anser ca 30 % av den svenska befolkningen att de är kristna, och bara några få procent går regelbundet i kyrkan. Detta är också en konsekvens och ett bevis på att vårt samhälle har blivit mer individualistiskt. För bara 100 år sedan var, in princip, hela den svenska befolkningen praktiserande kristna.

David Putnam har skrivit boken "Bowling Alone" där han behandlar problemet. Putnam menar att det inte är det låga antalet medlemskap som är problemet, utan att eftersom fler väljer att "köra sitt eget race" leder det till att vi allt mer sällan får chansen att i mindre grupper diskutera med varandra. Istället är vi medlemmar i enorma organisationer och grupper som t.ex. American Association of Retired Persons. Det finns visserligen en gemenskap bland medlemmarna, då alla håller med och stödjer denna idé, men det blir inte en relation till människor, utan till ett företag eller ideal. Organisationer likt denna har så många medlemmar med så många olika åsikter och värderingar, att det blir svårt för medlemmarna att utveckla relationer till varandra på samma sätt som man skulle göra vid en mindre sammanställning. Putnam menar att denna hyperindividualism som vi upplever idag är direkt skadlig för människan, då förmågan att lyssna, konversera, enas och kompromissa, som är absolut nödvändig för den mänskliga utvecklingen, försämras.

Om vi fortsätter leva ett så självinriktat och individualistiskt liv, kan det leda till ökad trångsynthet och egoism. För att utvecklas måste du lyssna och diskutera kring andras åsikter, och detta är något som händer allt mer sällan i samband med att samhället blir mer individualistiskt. Trångsynthet och egoism är båda faktorer till ett mer ojämnt samhälle. Att ett mer individualistiskt samhälle betyder ett mer ojämnt samhälle är något som vi med största säkerhet kan säga. De svaga kommer få det svårare att stå på egna ben, då *alla* prioriterar sig själva.

I Sverige menar jag att vi funnit en mycket bra balans mellan individualism och solidaritet. Enligt Ulf Bjereld finns det ingenting som tyder på att svenskarna är mindre solidariska idag än vad vi var för några år sedan, men det finns ändå en frihetlig mentalitet bland befolkningen, och det tycker jag stämmer mycket bra.

Trots att samhället blir allt mer individualistiskt, så har människan som individ nedvärderats. Människans värde mäts allt mer efter kompetens och meriter. Människan blir mer och mer som en pusselbit i ett enormt pussel, och allt mindre som en person. Du blir allt mer utbytbar och kontakter med betydelsefulla är viktigt för din framgång. På det viset kan man alltså säga att samhället tvärtom blivit ofriare.

Det finns dock inte endast negativa sidor med denna individualisering. Att vi blir mer självständiga betyder att vi utvecklas som människor, att vi blir mer tänkande och fria. Många anser att om du får möjligheten att förverkliga dina drömmar och leva ditt liv som du vill, gynnar det även samhället. Enligt ett flertal undersökningar visar det att ca hälften av den amerikanska befolkningen anser att frihet är viktigare än faktiskt välmående.

Det finns inget exakt svar på hur individualistiskt ett samhälle ska vara och det kommer aldrig finnas. Vissa förespråkar ett mer kollektivt samhälle, andra det motsatta. Ett alltför individualistiskt samhälle kan dock leda till stora klyftor mellan rika och fattiga, och att samverkan mellan människorna minskar. Individualiseringen innebär att individens makt ökar på kollektivets bekostnad.